
Alaealise kannatanuga kriminaalasjad 2010. aastal (vägivallakuriteod)

Justiitsministeerium, kriminaalpoliitika osakond, Andri Ahven

08.04.2011

KOKKUVÕTE

1. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 näevad ette, et alaealise kannatanuga isikuvastastes kuritegudes tuleb politseil ja prokuratuuril tagada kiire kohtueelne menetlus, mille pikkus üldjuhul ei tohiks ületada kolme kuud (p 25). Justiitsministeeriumi arengukava projektis aastani 2018 on seatud eesmärgiks see saavutada 2014. aastaks.
2. **Aritmeetilise keskmise** järgi oli alaealise kannatanuga menetluste keskmine menetluspikkus 2010. aastal tervikuna **4,8 kuud** (145 päeva), sh I poolaastal 4,3 kuud (129 päeva) ja II poolaastal 5,4 kuud (161 päeva).
3. Kõige lühem oli menetluspikkus Põhja RP-s (4,1 kuud) ning kõige pikem Viru RP-s (6,6 kuud).
4. Keskmiselt kulus 2010. aastal menetluseks politseis 3,3 kuud ning menetluseks prokuratuuris 1,5 kuud.
5. Vähem kui nelja kuuga lahendati 53% menetlustest.
6. Menetlus võttis kõige kauem aega seksuaalkuritegudes (keskmine 6,5 kuud), seejärel avaliku korra rasketes rikkumistes (5,4 kuud), kehalistes väärkohtlemistes (4,6 kuud) ning kõige vähem röövimistes (2,8 kuud).

Tegu on esimese ülevaatega kriminaalmenetlustest, kus kannatanuks on alaealine. Vaatluse all on need kuriteod, milles 2010. aastal tehti lõplik menetlusotsus (lõpetamine või kohtusse saatmine) või lõpetamise taotlus vähemalt ühe niisuguse kvalifikatsiooniga sündmuses, kus kannatanu oli esimese ülekuulamise ajal alaealine. Edasises käsitluses loetakse alaealiseks kannatanuks niisugust isikut¹.

Vaatluse all on vägivallaga seotud kuriteod, milles esineb alaealine kannatanu:

- 1) tervisevastased kuriteod (KarS-i §-d 118–122);
- 2) seksuaalse enesemääramise vastased süüteod (§-d 141 lg 2 p 1, 142 lg 2 p 1, 143 lg 2 p 1, 143¹ lg 2 p 1, 144–146) ning süüteod alaealise vastu (§-d 175–179) – nendes kuritegudes puudutab alaealist kannatanut KarS-i eraldi säte;
- 3) röövimised (§ 200), omastamised (§ 201) ja väljapressimised (§ 214);
- 4) omavoli (§ 257) ja avaliku korra raske rikkumise juhtumid (§ 263).

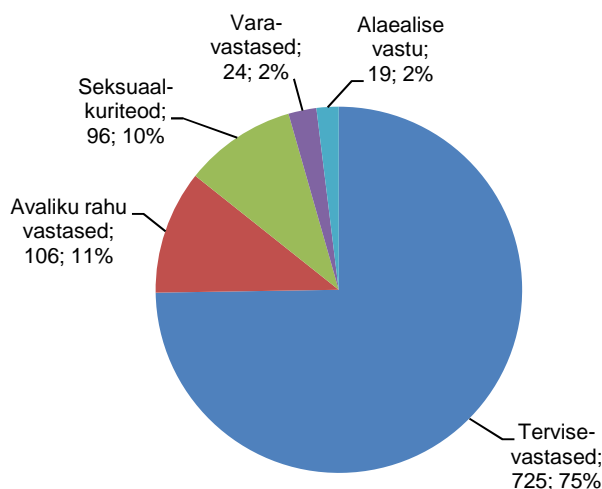
Lisaks tuuakse koondandmed kõigi menetluste kohta, kus kannatanuks oli alaealine.

Kuriteod alaealise kannatanuga

Kokku tehti 2010. aastal lõplik menetlusotsus 972 erinevas kuriteos, sh ühe ja sama kannatanuga seotud samaliigilised ning samaaegselt menetletud juhtumid. Kordumatuid alaealisi kannatanuid oli 2010. aastal lõpetatud menetlustes 877. Alaealise kannatanu vastu toime pandud kuritegude kirjeldamisel arvestatakse käesolevas osas kõiki 2010. aastal menetletud juhtumeid.

¹ Arvestusest jäävad välja juhtumid, kus kuriteo toimepanemise ajal oli kannatanu alaealine, kuid esimese ülekuulamise ajaks oli ta saanud täisealiseks. Näiteks võidakse seksuaalse väärkohtlemise juhtumeid menetleda aastaid hiljem.

Kõige rohkem pandi alaealiste vastu toime isikuvastaseid kuritegusid, mis kokku hõlmasid 85% alaealise kannatanuga kuritegudest. Valdavalt oli nende puhul tegu kehalise väärkohtlemisega (68% kõigist alaealise kannatanuga kuritegudest; 663 juhtumit). Osakaalult järgnesid avaliku rahu vastased kuriteod (11%) ja seksuaalkuriteod (10%).

Joonis 1. 2010. aastal lõpliku menetlusotsuse saanud alaealise kannatanuga kuriteod²

Üksikutest kuriteoliikidest esines kehalise väärkohtlemise juhtumite (663) järel kõige sagedamini avaliku korra raskeid rikkumisi (105), ähvardamisi (38), vägistamisi (36), sugulise kire vägivaldset rahuldamist (31), sugulise kire rahuldamist lapsealisega (22) ja röövimisi (21).

Tabel 1. 2010. aastal lõpliku menetlusotsuse saanud alaealise kannatanuga kuriteod

KarS	Arv	%
§ 118. Raske tervisekahjustuse tekitamine	1	0,1
§ 119. Raske tervisekahjustuse tekitamine ettevaatamatusest	2	0,2
§ 120. Ähvardamine	38	3,9
§ 121. Kehaline väärkohtlemine	663	68,2
§ 122. Piinamine	21	2,2
§ 141. Vägistamine	36	3,7
§ 142. Sugulise kire vägivaldne rahuldamine	31	3,2
§ 145. Suguühendus lapsealisega	7	0,7
§ 146. Sugulise kire rahuldamine lapsealisega	22	2,3
§ 177. Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel	1	0,1
§ 178. Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine	3	0,3
§ 179. Lapsealise seksuaalne ahvatlemine	15	1,5
§ 200. Röövimine	21	2,2
§ 201. Omastamine	1	0,1
§ 214. Väljapressimine	2	0,2
§ 257. Omavoli	1	0,1
§ 263. Avaliku korra raske rikkumine	105	10,8
Paragrahv märkimata	2	0,2
KOKKU	972	100,0

Kõigis piirkondades domineerisid alaealise kannatanuga kuritegude seas tervisevastased kuriteod, moodustades keskmiselt 75% kõigist kuritegudest. Osakaalult järgnesid avaliku rahu vastased kuriteod ja seksuaalkuriteod.

² Kahe kuriteo liik oli märkimata.

Tabel 2. 2010. aastal lõpliku menetlusotsuse saanud alaealise kannatanuga kuritegude liigiline struktuur piirkondades (%)

	Põhja RP	Viru RP	Lõuna RP	Lääne RP	KOKKU
Tervisevastased	74	82	72	77	75
Avaliku rahu vastased	8	10	16	10	11
Seksuaalkuriteod	11	8	8	10	10
Varavastased	6	0	1	0	2
Alaealise vastu	0	1	3	3	2
KOKKU	100	100	100	100	100

Kohtueelse menetluse üldine pikkus

Menetluspikkuste analüüsis jäeti ühe ja sama isiku suhtes samaaegselt toimunud menetlustest³ (kus esimese ülekuulamise ja viimase toimingu kuupäev langesid kokku) alles vaid üks juhtum. Korduvuste puhul oli enamasti tegu 2–3 samaliigilise kuriteoga. Juhul kui menetluste läbiviimise aeg ei langenud täpselt kokku (vähemalt üks mainitud kuupäevadest erines) jäeti nad alles. Kokku jäi menetluspikkuste analüüsiks alles 897 menetlust, millest 858 olid kordumatute isikute suhtes ning 39 hõlmasid korduvaid isikuid (sh üks isik 3 korda).

Tabel 3. Menetluspikkuste analüüsis arvesse võetud juhtumite arv piirkondade järgi

	Põhja RP	Viru RP	Lõuna RP	Lääne RP	Kokku ⁴
I pa 2010	142	81	143	73	451
II pa 2010	162	100	111	71	446
2010	304	181	254	144	897

Arvesse võetud menetlustest lõpetati 2010. aastal uurimisasutuses 28%. Neil juhtudel jäi andmestikus prokuratuuris menetluse kestuseks 0 päeva, mis kokkuvõttes vähendab keskmise menetluspikkuse näitajat prokuratuuri osas. Tabelis 4 näidatakse parempoolses veerus menetluse pikkus ka vaid nende juhtumite osas, kus kuritegu prokuratuuris edasi menetleti.

Tabel 4. Kohtueelse menetluse keskmine pikkus kuudes politseis ja prokuratuuris 2010. aastal

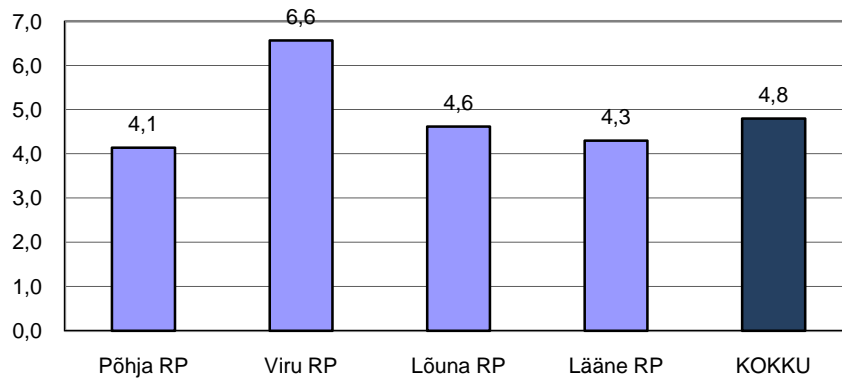
		Politsei	Prokuratuur	KOKKU	Prokuratuur (vaid edastatud menetlused)
I pa 2010	Aritm. keskm.	2,9	1,4	4,3	1,8
	Mediaan	2,0	0,8	3,5	1,1
II pa 2010	Aritm. keskm.	3,6	1,7	5,4	2,5
	Mediaan	2,2	0,8	4,2	1,6
2010	Aritm. keskm.	3,3	1,5	4,8	2,2
	Mediaan	2,1	0,8	3,9	1,3

Aritmeetilise keskmise järgi oli alaealise kannatanuga menetluste keskmine menetluspikkus 2010. aastal tervikuna **4,8 kuud** (145 päeva), sh I poolaastal 4,3 kuud (129 päeva) ja II poolaastal 5,4 kuud (161 päeva).

Menetluspikkuse **mediaan** oli 2010. aastal tervikuna **3,9 kuud** (117 päeva), sh I poolaastal 3,5 kuud (105 päeva) ja II poolaastal 4,2 kuud (126 päeva). Aritmeetilisest keskmisest lühem mediaan viitab asjaolule, et menetluste seas oli üksikuid suhteliselt pikki menetlusi.

³ Menetluse all mõeldakse käesolevas ülevaates üksiku kuriteo menetlemist, mitte kriminaalasja tervikuna.

⁴ Kokku 14 juhul menetlev prokuratuur andmestikus ei kajastunud.

Joonis 2. Kohtueelse menetluse aritmeetiline keskmine kuudes 2010. aastal piirkondades

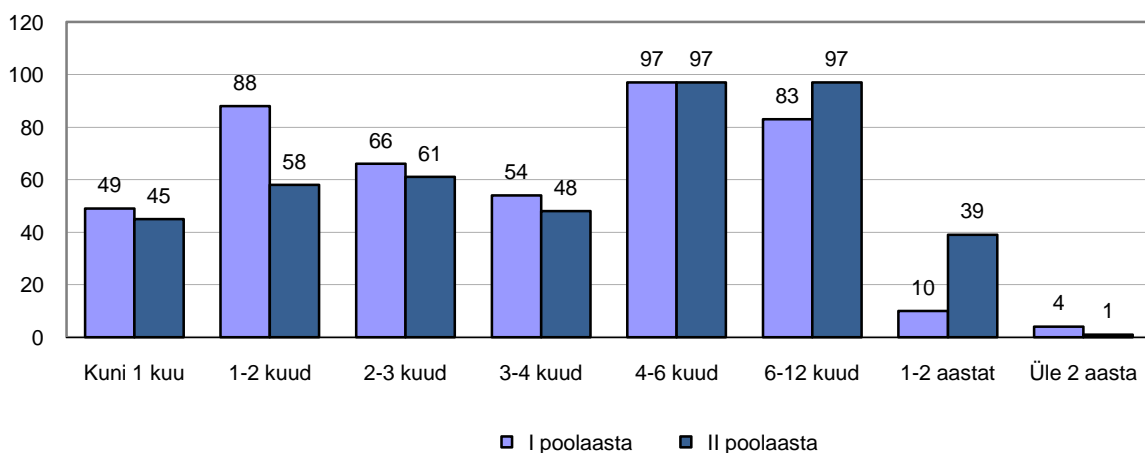
2010. aastal olid kokkuvõttes teistest pikimad menetlused Viru piirkonnas, kus menetlus kestis keskmiselt 6,6 kuud.

Keskmiselt kulus 2010. aastal menetluseks politseis 3,3 kuud ning menetluseks prokuratuuris 1,5 kuud.

Tabel 5. Kohtueelse menetluse aritmeetiline keskmine päevades ja kuudes piirkondades 2010. aastal

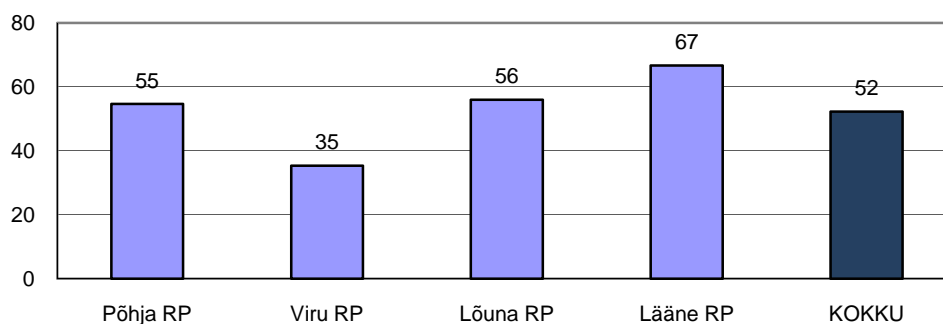
AEG PÄEVADES	Põhja	Viru	Lõuna	Lääne	Kokku
Keskmine politseis	77	138	88	113	99
Keskmine prokuratuuris	48	59	50	16	46
Keskmine kokku	124	197	139	129	145
AEG KUUKES	Põhja	Viru	Lõuna	Lääne	Kokku
Keskmine politseis	2,6	4,6	2,9	3,8	3,3
Keskmine prokuratuuris	1,6	2,0	1,7	0,5	1,5
Keskmine kokku	4,1	6,6	4,6	4,3	4,8

Alaealise kannatanuga kuritegudest lahendati 2010. aastal kohtueelses menetluses **vähem kui nelja kuuga 53%**, sh I poolaastal 57% ja II poolaastal 48%.

Joonis 3. Alaealiste arv vastavalt kohtueelse menetluse pikkusele 2010. aasta I ja II poolaastal

Kõige suurem oli alla neljakuuliste menetluste osakaal Lääne piirkonnas (67%) ja kõige väiksem Viru piirkonnas (35%).

Joonis 4. Alla nelja kuu kestnud menetluste osakaal piirkondade lõikes 2010. aastal (%).

Kohtueelse menetluse pikkus kuriteoliikide järgi

Menetluse pikkuse arvestamisel kuriteoliikide järgi võeti iga kannatanu puhul arvesse kõik eri aegadel toimunud menetlused nagu eelmises osas. Ajaliselt kokkulangevate menetluste puhul võeti arvesse kõik erinevat liiki kuriteod (paragrahvi täpsusega), kusjuures korduvatest samaliigilistest kuritegudest arvestati vaid üht – enamasti oli sel juhul tegu kehalise väärkohtlemisega või seksuaalkuriteoga. Kokku jäi menetluspikkuste analüüsiks alles 926 menetlust.

Menetlus võttis kõige kauem aega seksuaalkuritegude puhul (keskmine 6,5 kuud). Piirkondade vahel siin suuri erinevusi ei ilmnud. Menetluse kestuselt järgnesid avaliku korra raske rikkumised (keskmine 5,4 kuud); suhteliselt pikk oli niisuguste kuritegude menetlus Viru piirkonnas (üle 8 kuu).

Kõige vähem võttis aega röövimiste menetlemine (keskmiselt 2,8 kuud); neid menetleti peamiselt Põhja piirkonnas⁵. Viru ja Lääne piirkonnas röövimisi ei menetletud.

Tabel 6. Kohtueelse menetluse aritmeetiline keskmine kuudes enamlevinud kuriteoliikide puhul 2010. aastal

	Põhja RP	Viru RP	Lõuna RP	Lääne RP	KOKKU
Kehaline väärkohtlemine	4,0	6,4	4,1	4,1	4,6
Avaliku korra raske rikkumine	4,4	8,2	5,1	4,6	5,4
Seksuaalkuriteod	6,5	5,9	6,9	7,1	6,5
Röövimine	2,7	-	4,1	-	2,8

Vähemalt viie juhtumiga kuriteoliikidest menetleti keskmiselt kõige kauem seksuaalkuritegusid (6 kuni 9 kuud) ning kõige kiiremini röövimisi ja ähvardamisi.

Tabel 7. Kohtueelse menetluse aritmeetiline keskmine kuudes kuriteoliikide puhul 2010. aastal

	Kuid	Arvestatud kuritegude arv ⁶	Kuritegude üldarv
§ 145. Suguühendus lapseealisega	8,9	7	7
§ 142. Sugulise kire vägivaldne rahuldamine	6,8	26	31
§ 179. Lapseealise seksuaalne ahvatlemine	6,7	13	15
§ 146. Sugulise kire rahuldamine lapseealisega	6,4	19	22
§ 141. Vägistamine	5,9	36	36
§ 122. Piinamine	5,6	18	21
§ 263. Avaliku korra raske rikkumine	5,4	104	105
§ 121. Kehaline väärkohtlemine	4,6	634	663
§ 120. Ähvardamine	4,0	37	38
§ 200. Röövimine	2,8	21	21

⁵ Lõuna RP-s menetleti vaid 2 röövimist.

⁶ Iga isiku puhul on üht ja sama liiki kuritegusid arvestatud vaid üks kord.